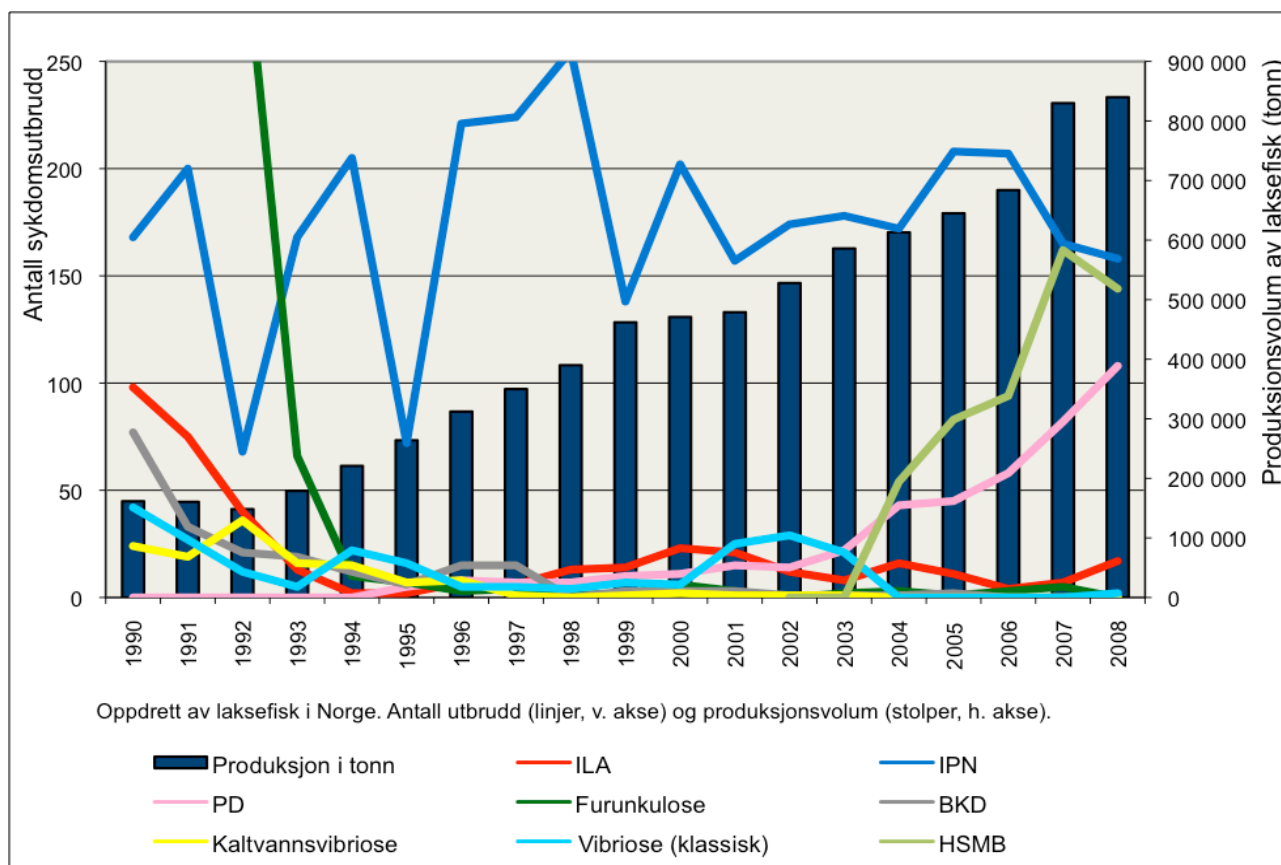


Sykdomsutbrudd er en del av naturen og rammer alle arter, også fisk. Med intensiv produksjon øker ofte antall sykdomsutbrudd. Selv om norsk akvakultur ennå er en ung næring, har bekjempelsen av smittsomme sykdommer vist en positiv utvikling.



Siden 1990 har produksjonen av laksefisk (laks og ørret) blitt mer enn firedoblet (i tonn slaktevekt), mens antall påviste tilfeller av alvorlig smittsomme sykdommer er redusert med omtrent 30%. Da medregnes også sykdommer en ikke kjente til i 1990.

Gjennom tett og god kontakt mellom forskning, myndigheter og næring, er nye sykdommer identifisert. Effektive vaksiner er tatt i bruk og generelle smitteforebyggende tiltak er iverksatt.

De viktigste smittsomme og tapsbringende sykdommer:

ILA: Fra 98 tilfeller i 1990 til 17 tilfeller i 2008. Det er mer enn fordobling i antall tilfeller fra 2007, men fremdeles tett opp til forventet forekomst på rundt 10-15 tilfeller årlig. Man har kontroll med ILA-situasjonen, selv om det er variasjoner fra år til år. Det skyldes i hovedsak utvikling av diagnostikken og strenge smitteforebyggende tiltak som ble innført på slutten av 1980-tallet. Vaksiner ble tatt i bruk i utvalgte områder i 2008. ILA er endemisk til stede i Norge, på et lavt nivå.

BKD: Fra 77 tilfeller i 1990 til 1 påvisning på et stamfiskanlegg i 2008. Fisken ble destruert. Norge fikk i mai 2008 godkjent et overvåkingsprogram med sikte på fristatus for BKD.

Kilder:

Helsesituasjonen hos oppdrettsfisk 2007 og 2008 (Veterinærinstituttet)
 NOK - Rapport 2006 (Veterinærinstituttet)
 Årsmelding 2003 (Veterinærinstituttet)
 The Animal Health and Disease Status in Norway 2003 (Norwegian Food Safety Authority)
 Fiskehelse og fiskesykdommer (Universitetsforlaget AS 1999)
 Animal Health Standards in Norway (The Royal Ministry of Agriculture, Norway, 1994)
 Temahefte fiskehelse fiskesykdommer (Norsk Veterinærtidsskrift nr. 6, 1989)

PD (pankreassykdom): Fra 5 tilfeller i 1995 til 108 tilfeller i 2008. PD er en alvorlig virus sykdom som fører til store tap. PD ble påvist allerede i andre halvdel av 1980-tallet og antall tilfeller øker. Sykdommen er påvist i flere vestlandsfylker, med Hordaland som tyngdepunkt, og i Nord-Norge. Næring og myndigheter har utarbeidet tiltaksplaner for å få kontroll med PD. Vaksiner er tatt i bruk i 2008, men tilgangen er begrenset.

HSMB: Fra 54 tilfeller i 2004 til 144 tilfeller i 2008. HSMB ble første gang påvist i 1999 i Trøndelag. Midt-Norge er fortsatt tyngdepunkt, men det påvises langs hele kysten. Årsaken er fremdeles uklar, men en regner med det skyldes et virus. Det er et langvarig sykdomsforløp, ofte kombinert med andre sykdommer og en moderat dødelighet som varierer fra 4-15 %.

Furunkulose, vibriose og kaldtvannsvibriose: Furunkulose fra 255 tilfeller i 1990 - til 0 tilfeller i 2008. 2 tilfeller av vibriose hos regnbueørret i 2008. De tradisjonelle bakterielle sykdommene furunkulose, vibriose og kaldtvannsvibriose ble ansett for å være endemiske i Norge i begynnelsen av 1990 tallet. Sykdommene kontrolleres nå av effektive vaksiner. Rundt år 2002 viser tallene en økning i antall utbrudd, noe som skyldes at tallgrunnlaget på denne sykdommen også omfatter vibriose i torskeoppdrett.

IPN: Holder seg på omtrent samme nivå, fra 168 tilfeller i 1990 til 158 tilfeller i 2008. En tapsbringende sykdom som det til tross for omfattende forskningsinnsats ikke finnes effektive forebyggende tiltak mot. Effekten av vaksiner i forhold til andre forebyggende tiltak er omdiskutert.

Andre smittsomme sykdommer

IHN: Aldri påvist. Norge har fristatus.

VHS: Påvist i 1974 og 2007. Norge har fristatus med unntak for buffersone mot Russland og sone rundt utbruddet i 2007.

EHN: Aldri påvist.

Vintersår: Har i mange år ført til betydelige tap for næringen, antall tilfeller var 58 i 2008. Årsaken er ikke helt klarlagt, men *Moritella viscosa* regnes som den viktigste. Det finnes nå vaksiner som reduserer både antall tilfeller og omfanget av nedklassifisering, og dermed de store tapene i berørte anlegg.

Infeksjon med *Flavobacterium psychrophilum*: Fra 3 tilfeller i 2004 til 16 i 2008. Systemisk infeksjonen som oftest registreres på settefiskanlegg med regnbueørret.

CMS: Det er påvist 75 tilfeller i 2008, som er omtrent det samme som tidligere år (85 tilfeller i 2007). Sykdommen opptrer først og fremst på stor laks og fører til store økonomiske tap. Mest sannsynlig årsak er virus.

Ny sykdom: Det er påvist 25 tilfeller på Vestlandet, som kjennetegnes ved langvarig sykdomsforløp og til dels høy dødelighet. Pågående forskning har som mål å klarlegge sykdomsårsaken.

Generelle forebyggende tiltak

Siden 1989 er det gradvis iverksatt generelle smitteforebyggende tiltak i næringen, herunder:

- Minimumsavstand mellom lokaliteter og til slakterier.
- Obligatorisk helsekontroll.
- Daglig opptak av dødfisk som kvernes og ensileres til pH \leq 4.
- Brakklegging av lokaliteter.
- Fiskehelsekrav til omsetning og transport av levende fisk.
- Desinfeksjon av avløpsvann fra slakterier og prosesseringsanlegg.
- Desinfeksjon av inntaksvann til settefiskanlegg.

Mer kunnskap, nye metoder

Det har skjedd en rivende utvikling i kunnskapsstatus siden 1989. Den gang var infeksjøs agens for ILA ennå ikke identifisert. Sykdommer som PD og HSMB var ikke diagnostisert og agens derfor ukjent.

- I dag finnes det gode vaksiner for ILA og PD.
- Nye vaksiner har redusert helseproblemer med vintersår og andre bakterielle infeksjoner.
- Med hensyn til både HSMB, CMS og andre nye sykdommer arbeides det med å kartlegge risikofaktorer, identifisere agens, utvikle diagnostiske metoder og vaksiner.

Det er fortsatt stort behov for forskning og utvikling, ikke minst med kartlegging av dødsårsaker og diagnostisering av nye sykdommer hos nye oppdrettsarter.

Sykdom er en betydelig tapsfaktor for fiskeoppdrett. Målet er å redusere omfanget.

Ingen av de omtalte sykdommene på dette faktaarket utgjør noen helsefare for mennesker. Syk fisk anvendes ikke til konsum.

Mer informasjon:

FHL
Avd. helse og kvalitet
Rådgiver
Gunn Harriet Knutsen
gunn.knutsen@fhl.no
Tlf. 951 47 831

